

χίλαι ἐπαναλήψεις, αἱ ἀλλεπάλληλοι ἀσυναρτησίαι, καὶ τῶν παραγράφων ἡ ἀσύμμετρος κατασκευὴ, ὡν ἔνεκα πολλαχοῦ διασπᾶται τοῦ πονηματος ἡ ἐνδῆται. Οὐδεμία ἐν τούτῳ ἔκθεσις μεθοδικὴ συστήματός τινος φιλοσοφικοῦ, ἀλλὰ σειρὰ σκέψεων, ἃς ὁ συγγραφεὺς ποιεῖται καθ' ἑαυτὸν, παρατινέσεις δὲ καὶ νουθεσίαι τοῦ φιλοσόφου Μάρκου πρὸς τὸν ἄνθρωπον Μάρκον νὰ μὴ παρεκκλίνῃ μηδέποτε ἀπὸ τῶν σωτηρίων τῆς φιλοσοφίας διδαγμάτων, μηδὲ νὰ θηρεύῃ τὰ κενὰ θέλγητρα κιβδήλου καὶ ψευδοῦς ἐνδαιμονίας.

Τὴν ἔκδοσιν τῶν «Ἐἰς Ἐαυτὸν» προσφωνεῖ ὁ Κοραῆς εἰς τὰ «εὐτυχῆ τῆς Χίου μειράκια» οὐχὶ ὡς ἀξιώτερα τῶν ἀλλων συνομηλίκων 'Ελλήνων, ἀλλ' «ὡς τρέχοντα μεγαλήτερον κίνδυνον νὰ φανῶσι καταφρονητὰ τῆς προνοίας τοῦ θεοῦ»· παρακελεύεται δὲ αὐτὰ «νὰ κατασταθῶσι παράδειγμα καὶ φανὸς τῆς ἀρετῆς εἰς ὅλης τῆς Ἑλλάδος τοὺς νέους καὶ νὰ συναγωνισθῶσι μ' ἐκείνους τὸν Ἱερώτατον ἀγῶνα τῆς κοινῆς εὐνομίας» πειρώμενος νὰ ἐγχαράξῃ εἰς τὰς νεαρὰς καὶ ἀπαλὰς αὐτῶν ψυχὰς, «ὅτι τῆς κοινωνίας τῶν ἀνθρώπων μόνη βάσις, μόνον ἰσχυρὸν θεμέλιον εἶναι ἡ δικαιοσύνη» καὶ ὅτι «δ ἀδίκος τόνομα μόνον διαφέρει ἀπὸ τὴν ληστήν». Ἐν τοῖς προλεγομένοις ὁ Κοραῆς πραγματεύεται τὰ κατὰ τὸν Μάρκον Ἀντωνίνον, ἐγκωμιάζων τὰς πολλὰς καὶ ἐπιζήλους ἐκείνου ἀρετάς. Βεβαίως ὅσα γράφει περὶ τοῦ Μάρκου εἶναι ἀτελέστατα, παραβαλλόμενα πρὸς τὰ διεξοδικὰ συντάγματα τοῦ Πενταν (1882) καὶ τοῦ ἀγγλοῦ Οὐάτσον (1884), ἵνα μηδὲν εἴπωμεν περὶ τῶν ἀπεριών ἀλλων μικροτέρων τῶν δγκον εἰδικῶν πραγματειῶν, ὅσαι προηνέχθησαν εἰς φῶς ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις. Ἀλλὰ καὶ τὰ περὶ τῆς στωικῆς φιλοσοφίας ὑπὸ τοῦ Κοραῆ γεγραμμένα εἶναι λίαν συνοπτικά, τὸ μὲν διότι περιληπτικῶς περὶ ταύτης ποιεῖται λόγον, τὸ δὲ διότι ὁ Κοραῆς ἤντλησε πολλὰ ἐκ τῆς ἴστορίας τῆς στωικῆς φιλοσοφίας ὑπὸ τοῦ γερμανοῦ Τίδεμαν, ἥτις εἶναι σήμερον δλως πεπαλαιωμένη, ἀναπληρωθεῖσα διὰ τῶν τελειοτάτων συγγραφῶν τοῦ Ζελλέρου καὶ τοῦ Στάιν. Οὐδὲν ἡττον ὁ Κοραῆς ἐπικρίνει εὐφυῶς πολλὰς στωικὰς δόξας, καὶ μάλιστα τὰς περὶ ἀδιαφορῶν καὶ περὶ ἀρετῆς. «Τοῦ Μάρκου τὸ σύγγραμμα εἶναι (λέγει) θησαυρὸς ἀληθινὸς, νύκτα δὲ καὶ ἡμέραν πρέπει νὰ τὸ μελετῷ ὅστις ἐπιθυμεῖ νὰ χαλινώσῃ τὰ πάθη του· τὸ μάλιστα προσοχῆς ἀξιον εἰς αὐτὸν εἶναι ἡ συχνὴ ἐπανάληψις, τοῦ δτι ὁ ἄνθρωπος ἐγεννήθη φύσει κοινωνικὸν καὶ πολιτικὸν ζῶον· ἀπὸ τὸν γονιμώτατον τοῦτον δρισμὸν συγάγει ὁ Μάρκος πολλὰ ἀξιόλογα πορίσματα. Ἐπειδὴ

άνθρωπος είναι φύσει κοινωνικὸν καὶ πολιτικὸν ζῶον, κατὰ φύσιν ἐνεργεῖ, διάκις σφίγγει τὸν δεσμὸν τῆς κοινωνίας ταύτης, παρὰ φύσιν, διὰν τὸν διαλύγει τὸν σφίγγει μὲ τὰς ἀρετὰς, τὸν διαλύει μὲ τὰς κακίας του. Ὁ ἐνάρετος λοιπὸν φυλάσσει τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου, ἐπειδὴ εἶναι κοινωνικός· ὁ ἐργάτης τῆς κακίας, ἀποσχίζεται ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων τὴν φύσιν καὶ μεταβαίνει εἰς τὴν τάξιν τῶν θηρίων, ἐπειδὴ ἔπαυσε πλέον νὰ ἔναι κοινωνικός. Καὶ τοῦτο σημαίνει ὁ πολυθρύλητος δρισμὸς τῆς ἀρετῆς, ἥτις εἶναι κατὰ τοὺς Σπωικοὺς, τὸ «δμολογουμένως τῇ φύσει ζῆν». Διὰ νὰ ἐνεργῇ ὁ ἀνθρώπος κατὰ τὴν φύσιν του ἥγουν ὡς ζῶον κοινωνικὸν, πρέπει νὰ ἔναι, κατὰ τὸν Μᾶρκον, «βεβαμένος ἐν τῇ δικαιοσύνῃ εἰς βάθος». Ἡ ὥραία τῆς Βαφῆς μεταφορὰ σημαίνει τοῦτο, ὅτι ἡ δικαιοσύνη περιέχει δλας τὰς ἀρετὰς, ὅτι οὐδεμίαν ἀπ' αὐτὰς δύναται τις ν' ἀποκτήσῃ, ἂν δὲν ἔχῃ τῆς δικαιοσύνης τὴν ἀγέκπλυτον βαφὴν («ἐν δὲ δικαιοσύνῃ συλλήψθην πᾶσ' ἀρετὴν ἐστι» 'Αριστοτ.). Διατί ἐπὶ τοῦ φιλανθρώπου Μάρκου Αὐρηλίου ἐγένετο ἀπηνέστάτος τῶν Χριστιανῶν διωγμὸς, καθ' ὃν μαρτυρικὸν ὑπέστησαν θάνατον πρὸς τοῖς ἄλλοις Ἰουστῖνος ὁ Μάρτυς καὶ ὁ ἐπίσκοπος Σμύρνης Πιολύκαρπος, δὲν εἶναι τοῦ παρόντος νὰ ἐξετάσωμεν· ὁ Κοραῆς καθομολογεῖ τὴν κατὰ τῶν Χριστιανῶν πρόβληψιν τοῦ Μάρκου, «ἥτις ἦτο κοινὴ πολλῶν ἀλλων συγχρόνων καὶ συμπολιτῶν τοῦ Μάρκου πρόβληψις»· ἀλλὰ δέον νὰ ἐνθυμηθῇ τις ὅτι ὁ Μάρκος Αὐρηλίος ἦτο ἥγεμὼν τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους καὶ ὅτι ἡ ῥωμαϊκὴ πολιτικὴ ἦτο ἀδιαρρήκτως συνδεδεμένη μετὰ τῆς κρατούσης θρησκείας· ὡστε ὁ διωγμὸς τῶν Χριστιανῶν ἦτο πολιτικὴ τῶν 'Ρωμαίων ἀρχῆς. Εἰς τὸ κείμενον τῶν «Εἰς Ἐαυτὸν» ἐποιήσατο ὁ Κοραῆς πολλὰς καὶ εὔστόχους διορθώσεις, εἰ καὶ ἡ ἔκδοσις ἐγένετο παρέργως, γωρὶς σημειώσεων (πλὴν δλίγων, κριτικῶν). Οἱ μετὰ τὸν Κοραῆν ἐκδόντες τοῦ Μάρκου τὸ πόνημα, Δύζηρος (1840) καὶ Στίχ (1882) ἐνέκριναν πολλὰς τοῦ Ἑλληνικοῦ φιλολόγου εἰκασίας. Ὁ Στίχ λέγει ὅτι «multis suis conjecturis Antoniu[m] adjuvit (ὁ Κοραῆς)». Ὁ γερμανὸς οὗτος καθηγητὴς ἐρευνήσας αὐτοψεὶ διάφορα ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τῆς Ἰταλίας ἀποκείμενα ἀντίγραφα, εὗρεν ὅτι ἔνιαι τῶν τοῦ Κοραῆ εἰκασιῶν ἐπικυρώῦνται ὑπὸ τῶν κωδίκων. Ἡ ἐν τῷ πρώτῳ βιβλίῳ διόρθωσις τοῦ «ἀμελέτης» εἰς «όμαλὸν» ἦν εἰσηγήσατο ὁ Κοραῆς, εὕρηται ἐν τρισὶ κώδιξιν· ἐν τῷ δευτέρῳ βιβλίῳ τὴν εἰκασίαν τοῦ Κοραῆ περιβαλεῖ πιστοῦς δύο κώδικες. Ὁ Στίχ μεταγράφει πάσας σχεδὸν τοῦ Κοραῆ τὰς διορθώσεις, ὡν τὰς πλείστας ἀσπάζεται. Καὶ ὁ ζόκιμος φιλόλογος Πόλακ, ὃ εἰς τὸ περιοδικὸν

Hermes καταχωρίσας τῷ 1886 Analecta Critica ad Marcum Antonium, παρατιθέμενος πολλὰ ἀμφιβαλλόμενα χωρίx, ἐπαινεῖ πολλαχοῦ τὸν Κοραῆν, παρατηρῶν «Coraes correxit» «... nunc, praeeunte Coraio, scribendum putavi» «summo jure correxit Coraes» «recte emendavit Coraes» κτλ.

Πλὴν τῶν Παρέργων, εξέδωκεν ὁ Κοραῆς ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ χρονικοῦ διαλείμματος τὰς πρώτας τέσσαρας ῥαψῳδίας τῆς Ἰλιάδος (1811 — 1820) τὰ Ἀστεῖα τοῦ Ιεροκλέους (1812) καὶ τὴν Συμβουλὴν τριῶν ἐπισκόπων πρὸς τὸν Πάπαν Ἰούλιον τὸν τρίτον (1820). Ἡ Ἰλιάς τοῦ Ὁμήρου, ἡτις ἔμελε νὰ προτεθῇ ὡς πρότσωπον τῆς Ἐλληνικῆς Βιβλιοθήκης τηλαυγέες, οὐδὲ εἰς τὴν τάξιν τῶν Παρέργων κατελέγεται, τὸ δὴ παράδοξον αὐτὸς ὁ Κοραῆς ἔκρινεν ἀλυσιτελέες νὰ παρέλθῃ εἰς τὸ μέσον ὡς ἔκδότης τῶν τεσσάρων ῥαψῳδιῶν, ἐπιστέλλων δὲ πρὸς τοὺς φίλους αὐτοῦ παρεκάλει νὰ μὴ βεβαιώσωσιν εἰς μηδένα τὸ «θρυλούμενον ἀπόρρητον» ὅτι ἡ ἔκδοσις τῶν ῥαψῳδιῶν εἶναι αὐτοῦ τούτου τοῦ Κοραῆ ἔργον. «Βλέπεις ἐδῶ κλεισμένον (ἔγραφε τῇ 20 ἀπριλίου 1812) τὸ προσίμιον τῆς ἔκδόσεως τῆς Α' ῥαψῳδίας τῆς Ἰλιάδος. "Ολη τελειωμένη πλὴν τριῶν γαληνογραφιῶν. Κατ' οὐδένα τρόπον δὲν ἀγαπῶ νὰ διμολογήσῃς εἰς κάνενα ἢ διὰ ζώσης ἢ διὰ γραμμένης φωνῆς ὅτι εἴμαι ἔκδότης, διὰ πολλὰς αἰτίας. 'Ας τὸ ὑπονοοῦν ἀλλ' ας μὴ τὸ ἀκούσῃ κάνεις, μήτ' ἀπὸ σὲ μήτε ἀπ' ἐμὲ διμολογούμενον· 1500 μόνον σώματα ἐτύπωσα, διότι εἴμαι σχεδὸν βέβαιος ὅτι θέλει μὲ εὔχολαν πωληθῆναι διὰ τὸ μικρὸν τοῦ ὄγκου (175 σελίδας ἔχει δλον μετὰ τοῦ προσιμίου) καὶ διότι μ' ὅλας του τὰς ἀτελείας σὲ βεβαιόνω, φίλε (χωρὶς πτωχαλαζονείας) ὅτι πρώτην φοράν εἰς τὸ ταλαιπωρού γένος, φαίνεται "Ομηρος ἢ Ὁμήρου ἀρχὴ μὲ ἐκλογὴν ἔξηγήσεων καθαρισμένων ἀπὸ τὰς μωρίας τῶν γραμματικῶν. 'Εξεύρω, φίλε, ὅτι μετὰ πεντήκοντα χρόνους ἡ συλλογὴ μου θέλει δώσει γράφων εἰς ἀσυγκρίτως, κριτικωτέρως καὶ τελειοτέρας. 'Αλλ' εἰς τὴν παρούσαν ἕραν καὶ κατάστασίν μας τὴν 'Ρωμαϊκιαν, τοῦτο εἶναι τὸ τελειότερον. 'Ο Βάρβας μὲ τρώγει ν' ἀρχήσω τὴν Β' ῥαψῳδίαν· ἀλλὰ πρῶτων δὲν ἔχω τὸν τρόπον τῆς ὀχπάνης, ἔπειτα θέλω νὰ ἴδω καὶ πληροφορέστερον τὴν τύχην τῆς Α'. 'Απὸ τὰ 1500, τὰ 1000 μέλη καὶ σὲ στείλω αὐτοῦ, καὶ νὰ τὰ σίκονομήσῃς ὡς κρίνεις εὐλογον... 'Ο κόπος τοῦ πράγματος, φίλε, εἶναι δὲν ἐμπορεῖς νὰ λογιάσῃς πόσος. 'Απὸ τοῦ Μυλλέρου τὴν συλλογὴν, ἀρχισμένην 22 ἔτη τώρα, καὶ ἀκόμη 9 ῥαψῳδιῶν ἐλλιπῆ, ἔλαβα ἀσυγκρίτως ἀφ' ὅτου

τὴλπικαὶ ὀλιγωτέραιν βοήθειαν, σχεδὸν οὐδεμίαν. "Ἐχω λοιπὸν τὸν Βάμβαν καὶ ἀντιγράφει κατὰ πᾶσαν κυριακὴν τὰς ἀπὸ διαφόρους ἐξηγητὰς ἐκλογάς· ἔπειτα πρέπει νὰ τὰς ἀναθεωρήσω, νὰ ἐξαλείψω πολλὰς, καὶ νὰ προσθέσω ἀπὸ νεωτέρους κριτικῶν δχι δλίγας. Τὰ το αῦτα χρειάζονται καὶ ρὸν, σκέψιν, ἀναθεώρησιν καὶ ἀναμάσσησιν πολλὴν, ἔπειδὴ εἶναι διὰ νέους μαθητὰς, εἰς τοὺς ὄποιους συμφέρει πολὺ νὰ μὴ προσφέρεται παρὰ διὰ τούς εἶναι ἀποδεδειγμένως δρῦσιν, καὶ δχι τῶν γραμματικῶν αἱ πολλαὶ καὶ μακραὶ θεωρίαι. Ἀλλ' ὁ Βάμβας πρέπει νὰ πληρόνεται δχι μόνον δικαίως ἀλλὰ καὶ γενναίως. Τὴν ὥραν ταύτην διὰ τοὺς κόπους του καὶ διὰ δαπάνας, ἀλλας συμποσίων (εὐτελῶν καὶ σωκρατικῶν), ἀναγκαίων εἰς ἀγεσιν καὶ ψυχαγωγίαν καὶ αὐτοῦ καὶ περισσότερον ἐμοῦ, τοῦ καταδαμασμένου καὶ ἀπὸ κόπους καὶ ἀπὸ γῆρας, δαπανῶ ὑπὲρ τὰ 1000 φρ. κατ' ἔτος. Ὄλας τὰς κυριακὰς ἀπὸ πρωὶ ἕως ἐσπέρας τὰς διάγει μ' ἐμέ». Ἐπ' ἵσης ἔγραφε τῷ 1818 πρὸς τὸν 'Ρώταν. «Περὶ τῶν ῥαψῳδιῶν κάμνε ὡς ἔκαμνεν ὁ μακαρίτης Βασιλείου. Μήν διμολογῆς τὸν ἐκδότην. ἀν καὶ γνωστὸν εἰς δλους. Τοῦτο ἵσως σὲ φανῇ μάταιον. "Οχι, δὲν εἶναι μάταιον, ἔπειδὴ ἡ διμολογία ἐμποδίζει τὴν ἐλευθερίαν μὲ τὴν δροῖαν ἐκθέτει τοὺς λογισμούς του δ ἐκδότης». Αἱ τέσσαρες ῥαψῳδίαι ἐπέμφθησαν δῆθεν εἰς Παρισίους ὑπό τινος λογίου Χίου, οἰκοῦντος ἐν Βολισσῷ, ἔνθα ἐν τοῖς παναρχαῖοις χρόνοις ἐποιεῖτο δ "Ομηρος τὰς διατριβὰς, ὡς λέγει δ "Εφορος. Κατὰ τὴν παλαιὰν παράδοσιν, ἐν τῷ πολισματίῳ τούτῳ ἐποίησεν ὁ "Ομηρος τὸν Κέρκωπας, τὰς Ἐπικιχλίδας, τὴν Βατραχομυομαχίαν καὶ ἀλλα παίγνια· δὲν πρέπει δὲ νὰ θαυμάσῃ τις δτι ἡ Βολισσὸς, (ἡ δρῦστερον «Βόλισσος» η «Βόλισος») ἐτήρησε τὴν ἀρχαῖαν ταύτην παράδοσιν, εἰ καὶ κατέστη περιβόητος μᾶλλον διὰ τὰ τάγματα τῶν ἐπαιτῶν, δσα ἐξέπεμπεν πανταχόσε τῆς Ἀγατολῆς, η διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐν αὐτῇ διαλαμψάντων 'Ομηριδῶν! 'Εκ τοῦ περικλυτοῦ τούτου «αἰολικοῦ» πολισματίου, ὡνδμασεν δ Κοραῆς Βολισσαν τὴν προκειμενην ἔκδοσιν. 'Ως κριτικὸν ἔργον βεβαίως ἐλαχίστην ἔχει ἀξίαν. 'Ο Κοραῆς προεστήσατο κατ' ἀρχὰς δδηγὸν αὐτοῦ τὸν γερμανὸν καθηγητὴν Ἰωάννην Αὔγουστον Μύλλερον, δστις πρῶτος ἐπελάβετο τῆς ἐκδόσεως τῆς Ιλιάδος τοῦ 'Ομηρου σὺν ὑπομνήμασιν ἔλληνικοῖς, κατ' ἐκλογὴν ἀπηνθισμένοις ἐκ τῶν παρεκβολῶν τοῦ Εὐσταθίου καὶ ἐκ τῶν σχολίων τοῦ Ψευδοδιδύμου. Τοῦ πονηματος τούτου ἐγένοντο τρεῖς ἐκδόσεις· η πρώτη (ἀτελής) ἐν τρισὶ τόμοις, ἀπὸ τοῦ 1788 μέχρι τοῦ 1793 ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Μυλλέρου· η δευτέρα, τῷ 1809—1814 ὑπὸ τοῦ

γυμνασιάρχου Βαΐχερτ, καὶ ἡ τρίτη, τῷ 1818—1819 ἐν τρισὶ τόμοις, ἐπιμελείᾳ τοῦ αὐτοῦ Βαΐχερτ. Ὁ Κοραῆς ἐβουλεύθη ὑστερον «οὐ μόνον τῶν προσθηκῶν τὸν ἀριθμὸν νὰ αὐξήσῃ ἀπὸ ἄλλων φιλολόγων σημειώσεις, ἀλλὰ καὶ πολλὰς ἔξτηγήσεις παλαιάς, τυπωμένας ἀπὸ τὸν Μύλλερον ἢ παντάπαιδι ν' ἀφήσῃ ἢ εἰς τόπουν αὐτῶν νὰ βάλῃ ἄλλας ώφελιμωτέρας». Μετεσκεύασε λοιπὸν τὴν ἴδιαν ἔκδοσιν οὗτως ὥστε, ἀμφότεραι, ἡ τοῦ Κοραῆ καὶ ἡ τοῦ Μυλλέρου, οὐδὲν ἀλλο ἔχουσι πρὸς ἄλληλας κοινὸν ἢ τοῦτο καὶ μόνον, δτι εἶναι ἡρανισμέναις ἀπὸ τῶν ὑπομνημάτων διαφόρων χριτικῶν. Τὸ κείμενον οὐδένα προὔξενησε κόπον εἰς τὸν Κοραῆν «ἐπειδὴ ἡ γραφὴ του δὲν εἶναι ἔκδοσις, ἀλλ' ἀπαράλλακτος μετατύπωσις τῆς ἀπὸ τὸν ἔνδοξον χριτικὸν Οὐόλφιον ἔκδοθείσης κατὰ τὸ 1804 ἔτος εἰς Λειψίαν Ἰλιάδος τοῦ 'Ομήρου». Εἰς τὰς ἡρανισμένας ἔξτηγήσεις ἐπήνεγκεν δ «Βολισσινὸς ἔκδότης» (δηλ. ὁ Κοραῆς) πολλὰς διορθώσεις, ἔλαβε δὲ πρὸ δρθαλμῶν καὶ τὰ περίφημα «ἐνετικὰ σχόλια» ἀτινα ἔξέδωκε πρῶτος ὁ Βιλλοισῶν. «"Οσα ἔλαβον (λέγει) ἀπὸ τὴν βενετικὴν ἔκδοσιν τοῦ Βιλλοισῶνος ἔχουσι σημεῖον τὸ Β στοιχεῖον· δοςας παρέλαβα σημειώσεις ἐκ τοῦ γερμανοῦ Κοερρεον, ἐσημείωσα διὰ τοῦ στοιχείου Κ, τὰς δὲ ἴδιας μου ἐσημείωσα μὲ τὸ Χ (Χῖος ἔκδότης). Εἰς τὰς ἐπικρίσεις μὲ τὸ Χ στοιχεῖον ἐμιμήθην πολλάκις τὴν μέθοδον τοῦ Κοραῆ (ἐπιλέγει δ δῆθεν ἐκ Βολισσοῦ ἐπιστέλλων) ἔρευνῶν, ὡς ἔκεινος, τὰς λέξεις, καὶ παραβάλλων αὐτὰς μὲ ἄλλων γλωσσῶν λέξεις. Εἰς τὰς παρούσας περιστάσεις ἡ μέθοδος αὕτη μὲ φαίνεται χρήσιμος καὶ τῶν νέων τὴν χρίσιν νὰ ἀκονῆσῃ, καὶ τοὺς διδασκάλους των νὰ καταπείσῃ τὴν ἀνάγκην νὰ ἐμβάσωσιν εἰς τὰ σχολεῖα τὴν ἀδελφὴν τῆς Ἑλληνικῆς λατινικὴν γλῶσσαν· ὡς γεωμετρικὸν ἀξιωματικόν πιστεύω, δτι περιπατεῖται καὶ περιπατεῖται, δστις ἢ τὴν Ἑλληνικὴν χωρὶς τῆς λατινικῆς ἢ ταύτην χωρὶς ἔκεινης, ἐντελῶς νὰ διδάξῃ ἐπαγγέλλεται». Ἐλέχθη ἀνωτέρω δτι τὸ κείμενον τῶν τεσσάρων δραψιδῶν ἐλήφθη ἀπαράλλακτον ἐκ τοῦ Οὐόλφιον, δν εἰκότως ἐγκωμιάζει δ Κοραῆς, ἀποκαλῶν «σοφώτατον τῆς "Αλλης καθηγητῆν». Ὁ μέγας οὗτος τῆς κλασικῆς φιλολογίας ἀνακαινιστῆς ἔξέδωκε τὸ πρῶτον τὴν Ἰλιάδα τοῦ 'Ομήρου ἐν "Αλλη τῷ 1794 (μετὰ τῶν πολυθρυλήτων Προλεγομένων, 1795) ἐν δυσὶ τόμοις ὡς πρῶτον μέρος τῶν δμητρικῶν ποιημάτων (*Ilias ex veterum criticorum notationibus optimorumque exemplariorum fide recensita*). Δευτέρα ἔκδοσις τῶν δμητρικῶν ἐπῶν, *novis curis recensita*, ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Οὐόλφιον ἐν Λιψίᾳ τῷ 1804—1807, τρίτη δὲ (πονα

recognitio, multis locis emendatior) τῷ 1817 ἐν τόμοις τέσσαροιν. Ἡ τελευταία αὕτη ἔκδοσις συγετελεσθη μετὰ πάσης ἐπιμελείας καὶ ἀκριβείας, διότι αὐτὸς ὁ Οὐόλφιος διώρθωσε καὶ ἀνεθισώρησε τρίς ἔκαστου τυπογραφικὸν δοκίμιον, τὰ μάλιστα μεριμνήσας ὅπως καὶ ἡ τυπογραφικὴ τοῦ βιβλίου διαχόσμησις ἀποβῇ ἐφάμιλλος πρὸς τὸ περιεχόμενον· μόνον ἐν τῇ Γάμμα ρέχψιδίᾳ ὠφελήθη ὁ Κοραῆς ἐκ τῆς νέας τοῦ Οὐόλφίου ἔκδόσεως, μεταγράψας αὐτόθιν ἀλλαγάς τινας ἐν αἷς ἡ ἐν τῷ 406 στίχῳ «ἀπόεικε κελεύθουν κατὰ τὴν διόρθωσιν τοῦ Ἀριστάρχου, ἀντὶ τοῦ παραδεδομένου «ἀπόειπε κελεύθους». Ὁ βουλόμενος νῦν νὰ μάθῃ κατὰ πόσον προηγήθη ἡ κριτικὴ τοῦ ὄμηρικοῦ κειμένου, ἃς ἀντιβάλῃ τὴν ὑπὸ Κοραῆ πρὸς τὰς ὕστερον ἐκδόσεις τῶν καθηγητῶν Σπίτσνερ, Διιδορφίου, Βεκκέρου, Λαρὸς, Χρίστ, Νάουκ, Rzach κλ.· ἐν ταῖς ἐξηγητικαῖς καὶ ἀλλαῖς σημειώσεσι δύναται νὰ συγχρίνῃ αὐτὴν ἵδιας πρὸς τὴν τοῦ Ἀμεῖς, κατὰ τὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ καθηγητοῦ Χέντσε, μετὰ τῶν οἰκείων παραχρημάτων, συνιστώντων ἀληθῶς εὑρετήριον ὄμηρικής φιλολογίας. Ὡς παρατηρεῖ ὁ οἰλειγὸς ὄμηριστης Λέρος, τῷ Οὐόλφίῳ ἀπόκειται ἡ δόξα ὅτι «αὐτὸς πρῶτος ἀπὸ τῶν γρόνων τοῦ Ἀριστάρχου ἐπετίθευσε εὺσυγέτως καὶ κανονικῶς ὄμηρικὴν κριτικήν». Ἄλλὰ τοῦ Οὐόλφίου ἡ ἔκδοσις ἦτο ἀρχὴ μόνον τῆς χρήσεως καὶ καρπώτεως τοῦ ἐν Ἐνετίᾳ ἀνακαλυφθέντος κειμηλίου θησαυροῦ. Ὁ Οὐόλφιος διέγνω τὴν μεγίστην σημασίαν τῶν ἐγετικῶν σχολίων, ἀλλὰ δὲν ἡδυγήθη νὰ ἐκπορισθῇ πληρέστατα τὸν αὐτόθι λανθάνοντα πλοῦτον· ἐπειράθη μὲν νὰ προσέλθῃ δόσον ἔνετιν ἐγγύτερον εἰς τὸ παλαιὸν ὄμηρικὸν κείμενον τῆς ἀρισταρχείου διωρθώσεως, ἀλλ’ ἔμεινε πόρρω τούτου. Νέαν χρόνου ἐποχὴν ὄμηρικής κριτικῆς ἐχάραξεν ὁ καθηγητὴς Λέρος διὰ τοῦ αλασικοῦ πονήματος «Ἀρισταρχος» (τυπωθέντος τὸ πρῶτον τῷ 1833) διαφωτίσας ἐν πολλοῖς τὸ κριτικὸν σύστημα τοῦ Ἀριστάρχου, οὗτοι δὲ ὑποθέμενοι τὴν κρηπῖδα νέων καὶ γονίμων ζητήσεων περὶ τῶν ὄμηρικῶν ἐρευνῶν τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γραμματικῶν, καὶ κατ’ ἔξωχὴν τῷ μεγάλῳ Σχμόρακος, διτις ἔνεκκίνισε τὴν κριτικὴν μελέτην καὶ ἐρμηνείαν τῶν ὄμηρικῶν ἐπῶν. Διὸ γέων ἔπειτα ἀνακαλύψεων καὶ ἐπιμελεστέρχς παρεξετάσεως τῶν σιωζομένων πηγῶν, συγεπληρώθησαν καὶ διελευκάνθησαν τὰ κατὰ τὴν ἀλεξανδρινὴν κριτικὴν, ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε ἡ ὑπὸ Βεκκέρου τῷ 1843 ἔκδοσις τῶν ὄμηρικῶν ἐπῶν, συγκρινομένη πρὸς τὴν τοῦ Οὐόλφίου, ἐρφαίνει τοιεύτην τινὰ ἐπίδωσιν οἶαν ἡ τοῦ Οὐόλφίου ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς προγενεστέρχς ἔκδόσεις. Κύριος τῶν καθ’ ἡμᾶς ὄμηρικῶν σκοπὸς

είναι, εἰ δυνατὸν, ἡ ἀποκατάστασις τοῦ ὄμηρικοῦ κειμένου, οἷον ὑφίστατο παρὰ τοῖς Ἀλεξανδρινοῖς. Καὶ εἴναι μὲν ἀναντίρρητον ὅτι ὁ Βέκκερος ἔχώρησεν ἐπὶ τὰ πρόσω κανον κώτερον καὶ ἀσφαλέστερον τοῦ Οὐολφίου· ἀλλ' ἡ πλήρης ἀποκατάστασις τοῦ κατ' Ἀρισταρχον δημηρικοῦ κειμένου ἀποβαίνει σχεδὸν ἀδύνατος, διότι τὰ «ἐνετικὰ σχόλια» εἴναι κατὰ τὸ μᾶλλον ἡ ἥττον σκελετώδη λείψανα ἐκ τῶν τεσσάρων βιβλίων τοῦ Διδύμου «περὶ Ἀριστάρχου διορθώσεως» τοῦ Ἀριστονίκου «περὶ σημείων» τοῦ Ἡροδιανοῦ «περὶ τῆς ὄμηρικῆς προσῳδίας» καὶ τοῦ Νικάνορος «περὶ τῆς ὄμηρικῆς στιγμῆς». ταῦτα δὲ τὰ λείψανα, καίπερ τυχόντα καθ' ἔκαστα ἀκριβεστάτης ἐπεξεργασίας ὑπὸ τῶν καθηγητῶν Φρειδλαΐδερ, Κάργουθ, Λέγτε, Λούδβιχ κλ., δὲν ἔξαρχος εἰς πρὸς ἀνοικοδόμησιν τοῦ κτιρίου, διπερ ἀνήγειρεν ἡ μεγαλοφυία τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κορυφαίων δημηριστῶν. Αλλως δὲ αὐτὸς ὁ Βέκκερος ἀπεδείχθη ἐπαυτοφοτερίζων τὴν γνώμην, ἐκδοὺς ὕστερον (τῷ 1858) τὰ δημηρικὰ ἐπη πάντη διαφόρως ἢ δηκως τῷ 1843. διότι εἰσήγαγεν αὐθαιρέτιος εἰς τὸ κείμενον τὸ δίγαμμα, διπερ ἵσως μὲν προεφέρετο κατὰ τὴν γένεσιν τῶν ὄμηρικῶν ἐπῶν, ἀλλ' εἴναι λίαν ἀπίθανον ὅτι ἐγράφη πιστέ. Οπωςδήποτε, τοῦ Κορακῆ ἡ ἔκδοσις ἤκιστα προσάρδει πρὸς τὰς χρείας τῆς καθ' ἡμᾶς κριτικῆς, ἡ ἀξία δὲ αὐτῆς ἔγκειται μᾶλλον εἰς τὴν μετὰ φιλολογικῆς συνέσεως ἐκλογὴν τῶν σχολίων ἐκ τῶν παλαιῶν καὶ νέων ἐρμηνευτῶν ἢ εἰς αὐτὰς τοῦ Κορακῆ τὰς σημειώσεις, αἵτινες εἴναι βραχύταται καὶ ἐκ τοῦ προχείρου γεγραμμέναι. Παρατηρητέον ἐπὶ τέλους ὅτι πλεῖσται διεκδικούσεις τοῦ Οὐολφίου, ἐκ πρώτης ὅψεως ἐπιτυχεῖς, διωρθώθησαν ὕστερον δι' ἄλλων ζηνοδοτείων καὶ ἀρισταρχείων. λ. χ. τὸ ἐν τῷ 435 τῆς "Ἀλφαράψῳδίας" ὑπὸ τοῦ Οὐολφίου ἐγκριθὲν «προέρυσσαν» ἀπέδειξεν ὁ Σπίτσινερ ἥττον δρυὸν τοῦ «προέρεσσαν» ἡτο γραφὴ αὐτοῦ τοῦ Ἀριστάρχου. Ἐν τῷ ἐνδεκάτῳ στίχῳ ἡ ἀριστάρχειος ἀνάγνωσις «ἡτίμασεν» πιστουμένη καὶ ἔξ ἄλλων ἀριστων πηγῶν, ἀποδείκνυται δρυθοτέρα τῆς παρ' Οὐολφίῳ «ἡτίμησ'». Ἐν τῷ εἰκοστῷ στίχῳ ἡ γραφὴ τοῦ Οὐολφίου «παῖδα δ' ἐμοὶ λύσαι τε» ἀποδοκιμάζεται γῦν, οἱ πλεῖστοι δὲ τῶν νεωτάτων ἐκδοτῶν γράφουσι «παῖδα δ' ἐμοὶ λύσαιτε» κατὰ τοὺς ἀριστους κώδικας. Πολλὰς καὶ παντοίας τοιαύτας ἀλλαγὰς καὶ διορθώσεις θὰ ἴσῃ ὁ παραβάλλων τὴν ὑπὸ Οὐολφίου ἐκδοσιν πρός τινα τῶν νεωτάτων ἐκδόσεων, λ. χ. τὴν ὑπὸ Rzach (1886) ἐν ἥ ὑπάρχουσι διὰ βραχέων παρατεθειμέναι αἱ τῶν δοκίμων κριτικῶν καὶ ἀντιγράφων ἀναγνώσεις.

Ἐγκαλλώπισμα τῶν τεσσάρων ῥαψῳδιῶν εἶναι τὰ προτεθειμένα μακρὰ προλεγόμενα περὶ τοῦ Παπᾶ Τρέχα. Οἱ φιλευτράπελοι καὶ φιλογέλωτες Χίοι εἶναι, ώς γνωστὸν, πάντων τῶν ἄλλων Ἑλλήνων εὐφυέστεροι εἰς κατασκευὴν σκωπτικῶν παρωνυμίων, εἴτε πρὸς διάκρισιν ὅμωνύμων, εἴτε πρὸς δῆλωσιν καλοῦ τινος ἢ κακοῦ ἴδιωματος καὶ ἐπαγγέλματος. Ως παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ὁ Πρωταγόρας ἐκαλεῖτο «λόγος ἔμμισθος», ὁ Ἡρακλείδης «πομπικὸς», ὁ Ἀρίστων «σειρήν», ὁ Κλεάνθης «φρεάντλης», ὁ Ἀυτισθένης «γεροντοδιδάσκαλος», ὁ κωμικὸς Κρατῖνος «ταυροφάγος», ὁ Δημοσθένης «Βάταλος» καὶ «Ἀργάς, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ παρὰ τοῖς νῦν Χίοις, οἱ Ροδοκανάκαι, οἱ Γαλάται, οἱ Νεγρεπόνται, οἱ Βούροι, οἱ Μαυρογορδᾶτοι κλ. παρονομάζονται ὁ μὲν «Τσούρος» δὲ «Σακολέβα», οὗτος «Γλύκας» ἐκεῖνος «Ψωματάρης» ἄλλος «Παχιάς» καὶ ἄλλος «Ἀμαρτωλὸς» ἄλλος δὲ πάλιν «Βιτέλας». Οἱ ἀρχαῖοι Ἀθηναῖοι «δεινοὶ καὶ δέξεῖς ἐπινοῆσαι καὶ γνῶναι» ἦσαν ίδίως ἑτοιμότατοι εἰς τὴν εὕρεσιν προσφυεστάτων παρωνυμίων, ἄλλα πλὴν τῶν Ἀθηναίων καὶ ἄλλοι τῶν Ἑλλήνων διέπρεπον ἐπὶ τούτοις. Οὐ μόνον οἱ ἀνθρωποι ἄλλα καὶ οἱ θεοὶ προσελάμβανον σκωπτικὰ παρωνύμια· ὁ Ἀσκληπιὸς παρωνομάστης «Κοτυλεὺς», ἡ Ἄρτεμις «Κοκκώκα», ὁ Ζεὺς «ἀπόμυιος» καὶ «μυίαγρος», ἄλλοι δὲ θεοὶ προσηγορεύοντο δύναμασι πτηνῶν ἢ ζῷων λ. χ. «ἴκτινος» «ἱέραξ» «κριός» «μόσχος» «ταῦρος» κλ. Παρ' Ἀριστοφάνει, Κλεόκριτός τις ὀνομάζεται «στρουθὸς», Εὐχλείδης δέ τις «τεῦτλος» ἐκ τοῦ τεύτλου. Ο Κρατῖνος ἀποκαλεῖ τὸν Περικλέα «σχοινοκέφαλον Δία». Ο βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Ἀντίγονος ἐπεκαλεῖτο σκωπτικῶς «Δάσων» ώς ἐπαγγελτικὸς, οὐ τελεσιουργὸς δὲ τῶν ὑποσχέσεων. Ο ιστορικὸς Ἐφορος παρωνομάσθη «Δίφορος ἢ Δισέφορος» διότι ἔνεκεν ἀμελείας, διὸς ἡναγκάσθη νὰ φοιτήσῃ εἰς τὸ σχολεῖον τοῦ Ἰσοκράτους. Ο Ἀντίμαχος ἐκαλεῖτο «ψακάς», ὁ Ἡγήσιππος «κρωβύλος» διὰ τὸ κομψὸν τῆς κόμης, ἡ Ἀσπασία «δηιάγειρα», ὁ Θηραμένης «κόθορνος» δ. Ἀρχίας «φυγαδοθήρας». Οὐδένα τελευταῖον λανθάνει διὰ ἔνιοι τῶν Πτολεμαίων, θανατώσαντες πατέρα, μητέρα ἢ ἀδελφὸν, προσηγορεύθησαν κατ' εἰρωνείαν φιλοπάτορες, φιλομήτορες καὶ φιλάδελφοι. Τὸν καλὸν ἐφημέριον τῆς Βολισσοῦ παρωνύμιασεν ὁ Κοραῆς «Παπᾶ Τρέχαν» εἴτε πρὸς δῆλωσιν τῆς δρομικῆς αὐτοῦ ἴκανότητος ἐπ' ἀγαθῷ πάντων τῶν πνευματικῶν τέχνων, διτινα ἐπεσκέπτετο καὶ ἐψυχαγώγει καθ' ἔκαστην μετὰ πολλοῦ τοῦ ζῆλου, εἴτε διότι ἀπήγγελλεν ὑπὲρ τὸ δέον τροχάδην τὰς πρὸς τὸν Θεὸν δεήσεις.

Ο Παπᾶ Τρέχας είναι πρότυπον ἀπλοϊκοῦ καὶ ἐνχρέτου Ἱερέως· ἔχει τὰ ἥθη χρηστὰ, ἀλλὰ παίδευσιν οὐδεμίαν, διέτι ἡρώτα πρὸς τοῖς ἀλλοῖς ὃν ὁ "Ομηρος ἦτο χριστιανὸς, προσήρμος δὲ τὰ ῥητὰ τοῦ ψαλτηρίου εἰς πραγμάτων περιστάσεις ἀλλοτρίας πάσης προσαρμογῆς. Πρὸ τοῦ Παπᾶ Τρέχα, δὲν ἐνθυμούμεθα τίς ὀλλανδὸς φιλόλογος ισχυρίζετο ὅτι: ὁ "Ομηρος εἶλκε τὸ γένος ἐξ Ἐβραίων· ὁ ἐφημέριος τῆς Βολισσοῦ, πολλῷ τοῦ ὀλλανδοῦ ἐφεκτικώτερος ἡρώτα μόνον τίνα συγγένειαν εἶχεν ἡ τοῦ Ὁμηρου ποίησις πρὸς τὴν θαυμαζομένην ὑπὸ τοῦ Δαυΐδ ποίησιν τοῦ κόσμου. Τὸ μόνον τοῦ Παπᾶ Τρέχα ἐλάττωμα ἦτο ἡ ἀκατάπαυστος καὶ ἀφθονος τοῦ ταμβάκου χρῆσις· ἀλλὰ τὸ κακὸν τοῦτο ἡλαττώθη πολὺ ἀφ' οὗ ὁ φιλάνθρωπος Ἱερεὺς ἔμαθεν ὅτι οὔτε ὁ "Ομηρος οὔτε ὁ τὸν "Ομηρον ὑπομνηματίσας ἀρχιεπίσκοπος Εὐστάθιος ἐγγάρισαν τὴν κατηραμένην ταύτην κόνιν. Ο ἀπαίδευτος ἀλλὰ χρηστογένθης ἀγθρωπος είναι βεβαίως προτιμότερος τῶν πολλῶν «κακῶς γραμματισμένων». «Εἶναι, φίλε μου, βέβαιον (διδάσκει ὁ Κοραῆς) ὅτι μεταξὺ τῶν ἀπαίδευτων εὐκολωτερον εύρισκει τις ἀγθρωπὸν χρηστὸν παρὰ τῶν ὅσοι χωρὶς μέθοδον δρθῆν ἐπαιδεύθησαν· τὸ αἴτιον είναι ὅτι δ παντάπασιν ἀπαίδευτος ὅμοιαζει τὸν παντάπασι τυφλόν· καὶ ὅν ἡ φύσις δὲν τὸν ἔκτισεν δλότελα ἡλίθιον, φοβούμενος τὴν πτῶσιν, ἡσυχάζει εἰς τὸ σκότος. Ἐξ ἐναντίας ὁ κακῆς καὶ ἀμεθόδου παιδείας μέτοχος, «οὐ μὴ εἰδὼς, οἰόμενος δὲ εἰδέναι», φανταζόμενος ὅτι βλέπει πλέον τῶν ὄλλων, τολμᾷ νὰ περιπατῇ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν σκοτίαν· ἐὰν κατὰ δυστυχίαν κρατῇ εἰς τὰς χειρας τὴν βακτηρίαν, συντρίβει ὅτι ἀπαντήσῃ, νομίζων ὅτι εἶναι περικυκλωμένος ἀπὸ παντὸς εἶδους καὶ πάσης μορφῆς δικίμονας, καὶ οἱ δαιμονες. δὲν είναι περίγυρα, ἀλλὰ κατοικοῦν εἰς αὐτὴν τὴν ψυχὴν του». Ο Παπᾶ Τρέχας είναι τεσσαρακοντούτης τὴν ἡλικίαν, ἀλλ' αἰσθάνεται πόθον τῶν γραμμάτων μαλερὸν καὶ θέλει νὰ μάθῃ τὴν Ἑλληνικήν· ἀναγνοὺς τὰ προλεγόμενα εἰς τὴν "Ἀλφα ραψῳδίαν οὐ μόνον οὐδαμῶς ἐβαρυθύμησεν ἐπὶ τοῖς γεγραμμένοις περὶ αὐτοῦ, ἀλλ' ἔδωκε καὶ τὴν εὐχὴν του πρὸς τὸν συγγραφέα. Κατενόησεν ὁ ἀγαθὸς ἐφημέριος ὅτι ὅν εἰς κοσμικὸν είναι ἐλάττωμα ἡ ἀπαίδευσία, εἰς τοὺς Ἱερωμένους καθίσταται καταισχύη ἀσύγγνωστος. «Λοιπὸν, εἰπέ με, τί πλέον ἔχω νὰ κάμω; Νὰ ξεπαπαδωθῶ είναι τῶν ἀδυνάτων. "Αλλην θεραπείαν τῆς δυστυχίας μου δὲν εύρισκω παρὰ νὰ διδαχθῶ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, καὶ διδάσκαλός μου, τέχνον, μέλλεις νὰ γίνης σύ». "Οταν παρῇ ἀγαθὴ προαίρεσις καὶ θέλησις στερεὰ, ἡ φιλομάθεια είναι ίκανη νὰ καταβάλῃ πᾶν

τὸ προστυχὸν ἐμπόδιον· τῇ διδασκαλικῇ λοιπὸν βοηθείᾳ τοῦ Βολισσινοῦ ἐκδότου τῶν ὀμηρικῶν ἐπῶν, ὁ Παπᾶς Τρέχας προέκοψε θαυμασίως ἐν τῇ ἑλληνικῇ· ὁ τέως ἀμαθῆς καὶ ἀπαιδευτος ἀλλὰ σφόδρα φιλογράμματος οἰρεὺς ἀνεγνώσκει τὴν ἡδη καὶ ἐνόει τοὺς Αἰσωπείους μύθους, τὰ 'Απομνημονεύματα τοῦ Ξενοφῶντος καὶ τὸ 'Ἐγχειρίδιον τοῦ 'Ἐπικτήτου· εἴτα δὲ ἐνέκυψεν εἰς τὰς διδαχὰς τοῦ 'Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, διὰ ἐσπούδαζε νὰ μιμῆται ἐν τοῖς ιεροῖς αὐτοῦ αγρύγμασιν. Ἡ ὑπόληψις δὲ γι μᾶλλον εἰπεῖν ἡ πρόληψις ὅτι ὁ "Ομηρος διέτριψεν ἀλλοτε ἐν Βολισσῷ, ἐγένετο παραίτιος νὰ ἀπομνημονεύσῃ ὁ Παπᾶς Τρέχας, ὡς ἄλλος Νικήρατος, ὅλην τὴν 'Ιλιάδαν καὶ τὴν 'Οδύσσειαν, νὰ ἀπανθίσῃ δὲ αὐτόθεν καὶ νὰ γράψῃ κατ' ίδιαν πάντα τοῦ Ποιητοῦ τὰ γυναικά, καὶ μάλιστα δύο, ἀπέρ καὶ συγνὰ ἡναγκάζετο κατὰ δυστυχίαν νὰ προσαρμόζῃ. Τὸ πρῶτον εἶναι.

'Εχθρὸς γάρ μοι κεῖνος δμῶς 'Αΐδαο πύλησιν,
"Ος χ' ἔτερον μὲν κεύθη ἐνὶ φρεσὶν, ἄλλο δὲ εἴπη.

'Οσάκις προφέρει τοὺς στίχους τούτους, γίνεται πυρρόχρως, αἱρει πρὸς τὰ ἄνω τὸ ἀνάστημα τοῦ σώματος καὶ εὐγενίζει πάντα αὐτοῦ τὰ κινήματα. Τὸ δεύτερον εἶναι·

"Ημισυ γάρ τ' ἀρετῆς ἀποκίνυται εὐρύοπα Ζεὺς
'Ανέρος, εὗτ' ἀν μιν κατὰ δούλιον ἥμαρ ἔλησιν.

«'Εδῶ, φίλε μου, ἡ σκηνὴ μεταμορφόνεται εἰς τὸ ἐναντίον· συστέλλει τὸ μικρὸν αὐτοῦ σῶμα, σκύπτει εἰς τὸ ἔδαφος τὴν κεφαλὴν, καὶ μὲ δακρυμένους δρθαλμοὺς, καὶ φωνὴν λειποθυμοῦντος ἀνθρώπου» προφέρει τοὺς δύο τούτους στίχους. Μετὰ τὸν "Ομηρον, ἀγαπᾶ τὸν Εὐριπίδην καὶ εὐριπιδίζει μάλιστα ὡς ὁ Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς καὶ τοσοῦτοι ἄλλοι πατέρες· ἀγαπᾶ δὲ τὸν σκηνικὸν φιλόσοφον διὰ τὰ πολλὰ καὶ γλυκύτατα αὐτοῦ ἡθικὰ ἀποφθέγματα, ἀφ' οὗ μάλιστα ἔμαθεν ὅτι καὶ ὁ Σωκράτης, ἐπεφοίτα εἰς τὰ θέατρα, δσάκις ἐδιδάσκοντο τοῦ Εὐριπίδου αἱ τραγῳδίαι· γίνεται δὲ τοσοῦτον φιλόμουσος καὶ φιλομούσικος ὥστε δλίγους ἐδέησε νὰ ψάλῃ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τὸν εἰς τὴν "Ἄρτεμιν ὄμνον τοῦ 'Αθηναίου τραγῳδοποιοῦ. Θχυίζει καὶ εἰς τὴν βιβλιοθήκην, ἔνθα ἀναγινώσκει τὰ τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου, ἀσχολεῖται περὶ τὴν ἔρευναν

παλαιών επιγραφῶν ἐλληνικῶν ἢ λειψάνων ἀρχαίας τέχνης, προνοεῖ περὶ τῆς παιδεύσεως ἀπόρων γέων καὶ ἐπὶ πᾶσι σύνοιδε τὰ δεινὰ τῆς χωρὶς ἀρετῆς παιδεύσεως. "Ἄλλοτε ὁ Παπᾶς Τρέχας «ἱερούργει καὶ ἀνεγίνωσκεν ὡς ψιττακὸς τὸ Ψαλτήριον καὶ τὸ Εὐαγγέλιον, ἔτρεχεν εἰς τῶν ἐνοριτῶν τοὺς οἶκους, τῶν Θεοφανείων τὴν ἥμέραν, μὲ τὴν ἀγιαστήραν εἰς τὰς γεῖρας καὶ μὲ τὸν ἐν Ἰορδάνῃ εἰς τὸ στόμα, νὰ σακκίζῃ τῶν πτωχῶν τοὺς κόπους· τώρα ἐντρέπεται». Οὐ μόνον τὸν καλὸν τῆς Βολισσοῦ ιερέα ὡρέλησεν ἢ παιδεία, ἀλλὰ καὶ οἱ Βολισσινοὶ ὡφελήθησαν ἀπὸ τῆς παιδείας τοῦ ἐναρέτου αὐτῶν ποιμένος· κατώρθωσεν ἀπὸ ἐπαιτῶν νὰ ἀποδεῖξῃ αὐτοὺς ἀγαθοὺς γεωργοὺς καὶ ἀπαλλάξῃ πολλῶν προλήψεων καὶ δεισιδαιμονιῶν, διευήργησε δὲ καὶ τὴν εἰς τὸ σχολεῖον εἰσαγωγὴν τῶν πινάκων τῆς Λαγκαστριῶν μεθόδου· τὸ δὴ παράδοξον, συντάσσει καὶ διατριβὴν περὶ τῆς «τυπογραφίας» ἣς ἢ ἐπιγραφὴ (περὶ τῶν ἐλπίζομένων καλῶν πολλῶν ἀπὸ τὴν πρὸ πολλοῦ παρὰ πολλῶν ἐλπίζομένην τυπογραφίαν). «"Ἄλλον ίσως ἦθελε κινήσειν εἰς γέλωτα τῆς ἐπιγραφῆς τὸ ιδιότροπον· ἐγὼ μικρὸν ἔλειψε νὰ κλαύσω» γράφει ὁ Κοραῆς ἐν τέλει τῶν προλεγομένων τῆς Βῆτα ραψιῳδίας. Σὺν τῷ χρόνῳ προϊόντι ὁ Παπᾶς Τρέχας ἐπέδωκεν ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε συνέταξε καὶ ἐπιστολάς εἰς τὸν "Ομηρον· ἐξελληνίσας τὸ διηγομα αὐτοῦ προστηγορεύθη αἰδεσιμώτατος Θέων· ἀντεπιστέλλει πρὸς πολλὰς ἐλληνικὰς πόλεις ἐπ' ἄγαθῷ τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων· γράφει πρὸς τοὺς Κυδωνιάτας, πρὸς τὸν Κίκης ιεράρχην, πρὸς τὸν Νικολαΐδην τῆς Ὁδησσοῦ, ἀναγινώσκει τὸν «Λόγιον Ἐρμῆν» καὶ λυπεῖται δσάκις ἀπαντᾷ διατριβὰς, ἀναξίας νὰ καταχαιρισθῶσιν εἰς φιλολογικὴν ἐφημερίδα. Ἡ παιδεία εἶναι τὸ πρῶτον αὐτοῦ ἐντρύφημα καὶ ἀγώνισμα. «Μόνη ἡ παιδεία (λέγει!) ἐλευθερόνουσα τὸν νοῦν ἀπὸ τὴν ἀγνοιαν, διδάσκει τὸν ἀνθρωπὸν τὰ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τοὺς ἀνθρώπους καθήκοντα· τούτους μὲν νὰ στοχάζεται ὡς ἀδελφούς του, καὶ νὰ προσφέρεται εἰς αὐτοὺς, ὡς ἐπιθυμεῖ νὰ προσφέρωνται εἰς αὐτὸν ἐκεῖνοι· τὸ δὲ Θεὸν νὰ σέβεται ὡς δημιουργὸν καὶ προνοητὴν αὐτοῦ, μηδὲ νὰ τολμῇ νὰ τὸν ἀτιμάζῃ, συγχέων δεισιδαιμόνως τὰς τελειότητάς του μὲ τὰς ἀνθρωπίνας ἀσθενείας· εἰς ἕνα λόγον, νὰ διαχρίνῃ τὸν Θεὸν ἀπὸ τὸν ἀνθρωπὸν, καθὼς ὁ Διομήδης τότε μόνον κατεστάθη καλὸς νὰ κάμῃ τὴν διάκρισιν ταῦτην, ἀφοῦ ἡ Ἀθηνᾶ ἡλευθέρωσε τοὺς δρθαλμούς του ἀπὸ τὸ σκότος». Καὶ πάλιν. «Τὸ «φρένες ἡερέθονται» σημαίνει «αἱ κεφαλαὶ τῶν γέων ὑψώνονται καὶ πετοῦν, ὡς νὰ ἤσαν φουσκωμέναι ἀπὸ ἀέρα». Οὔτε ὅμως

δλων τῶν νέων αἱ φρένες εἶναι ἐλαφραὶ, ὡς λέγει ὁ "Ομῆρος, οὔτε οἱ γέροντες πάντοτε βλέπουν ἐμπρὸς καὶ δπίσω. Τὸ πᾶν κρέμεται ἀπὸ τὴν ἀνατροφὴν καὶ παιδείαν. Οἱ καλῶς ἀναθραυμένοι νέοι, καὶ εἰς τὴν νεότητα εἴναι φρόνιμοι, καὶ γηράσκοντας τοὺς κάμνει φρονιμωτέρους ἢ πεῖρα. Ἐξεναντίας ἡ κακὴ καὶ ἀπαίδευτος ἀνατροφὴ καὶ τὴν φυσικὴν τῶν νέων ζωηρότητα μεταβάλλει εἰς μανίαν, καὶ τοῦ γηρατείου τὴν φυσικὴν ἀδυναμίαν εἰς ἀδιόρθωτον μιωρίαν· διότι, καθὼς λέγει, δὲν ἔνθυμοιμαί τίς ἀπὸ τοὺς πειθαρχούς «γέροντα δ' ὅρθων δεινὸν, δς νέος πέσῃ». Καὶ τοῦτο σημαίνει κατὰ τὴν κοινήν μας παροιμίαν «δ λύκος, καὶ ἐγήρασε, κ' ἥλλαξε τὸ μαλλίν του — τὴν γνώμην του δὲν ἥλλαξεν, οὐδὲ τὴν κεφαλήν του». Μή μᾶς ἀποκομίζουσιν αἱ βραδεῖαι καὶ γεροντικαὶ μετάνοιαι. Ἐὰν ἀληθῶς φροντίζωμεν τῶν ἥθων τὴν διόρθωσιν, χρεωστοῦμεν γὰρ παραγγέλλωμεν, καὶ μὲ ἐκκλησιαστικὰ ἐπιτίμια νὰ ἀναγκάζωμεν τοὺς γονεῖς νὰ δίδωσι χρηστὴν ἀνατροφὴν καὶ παιδείαν εἰς τὰ τέκνα των. Οὕτως ὁ πρώην ἀπαίδευτος Παπᾶς Τρέχας διὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς ἐπιμονῆς (*la patience c'est le génie, λέγει ὁ Βυρφών*) ἀπεδείχθη ἐν μέσῳ τῶν Βολισσινῶν ἀληθῆς φωστὴρ καὶ ὅντις φιλόσοφος Θέων. Ὁ ἄρτι οὔτε γραφὴν οὔτε ἀνάγνωσιν ἐπιστάμενος, ἐγένετο ὡς ἐκ θαύματος, ἐντὸς δλίγων ἐνιαυτῶν, ὑπομνηματιστὴς τοῦ 'Ομῆρου καὶ θεολόγος εὐφραδέστατος καὶ δημωφελῆς, ἀγαλμα καὶ κλέος τῶν τέως ἐπαιτούντων εἶτα δὲ ἐν παιδείᾳ καὶ φιλοσοφίᾳ διὰ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ εὐδοκιμησάντων Βολισσινῶν. Ἐν τοῖς προλεγομένοις τῆς Δέλτας ῥψῳδίας ὁ ἥδη πεφωτισμένος ἵερεὺς ἀρηγεῖται ἀφελῶς τὸν παρελθόντα αὐτοῦ βίον, περιγράφων διὰ ζοφερῶν χρωμάτων τὰ δεινὰ τῆς κακῆς ἀνατροφῆς, ἥτις ἀρχεται ἀπὸ τῆς ἀλόγου τῆς μητρὸς φιλοσοφίας, ἐρμηνεύων τὸ ῥητὸν τοῦ Σολομῶντος «πενίαν καὶ ἀτιμίαν ἀφαιρεῖται παιδεία» ἐπιλέγων δὲ δτι μήτηρ καὶ πηγὴ ὁμονοίας, ἴσονομίας, ἐλευθερίας, πλούτου καὶ τιμῆς εἶναι ἡ παιδεία. Τοιαύτην τινὰ εἰκόνα ἀγαθοῦ καὶ φιλομαθοῦς πρεσβυτέρου, ἀφορῶν εἰς τὸ μέλλον τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους, ἐσκιαγράφησεν δ Κοραῆς πρὸς ἀπόδειξιν δτι χωρὶς σπουδαίου, καὶ τὸ ἥθος καὶ τὸν νοῦν πεπαιδευμένου κλήρου ἀδύνατον νὰ δρθωθῇ ὁ κοινωνικὸς καὶ ἥθικὸς τῶν Ἐλλήνων βίος. Μόνη ἡ θρησκεία δύναται νὰ ἐπισκευάσῃ πρὸς καλοκάγαθαν τοὺς τρόπους καὶ τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων· ἀλλὰ θρησκεία, ἀμοιρος λειτουργῶν εὐπαιδεύτων, σωφρόνων, ἀπονήρων τὴν γνώμην καὶ ἴχανῶν νὰ ἐποικοδομήσωσιν ἐπὶ ἀκραδάντου κρηπῖδος τὴν ἐκ τῶν κακιῶν καὶ τῶν προληψεων ὑπόσαθρον κοινωνίαν,

νὰ κατορθώσωσι δὲ πραγματικὴν καὶ οὐχὶ θεωρητικὴν ἀνάπλασιν, δῆμοι-
άζει πρὸς ἀκρόπολεν ἔρημον ἐπάλξεων, ἀναπεπταμένην δὲ εἰς πάσας
τὰς φανερὰς καὶ ἀφενεῖς τῶν πολεμίων ἐπιθέσεις.

Τὰ «'Αστεῖα» τοῦ 'Ιεροκλέους, τομίδιον ἐκ σελίδων δλίγῳ πλέον
τῶν ἑβδομήκοντα, παρεσκευάσθησαν καὶ ταῦτα ἐν Βολισσῷ δῆθεν, εἴτα
ἐστάλησαν εἰς Παρισίους ἵνα τυπωθῶσιν πρὸ τῆς "Αλφα ράψιδίας τῆς
Ιλιάδος, ἀλλ' ὅμως ἐτυπώθησαν μικρὸν ὕστερον. 'Ο Κοραῆς, διαλαμ-
βάνει ἐν τοῖς προλεγομένοις, ἐν εἶδει ἐπιστολιμαίας διατριβῆς, περὶ
τοῦ 'Ιεροκλέους καὶ τῶν εἰς αὐτὸν ἀναφερομένων ἀστείων. 'Ο 'Ιεροκλῆς
ἥτο ἐκ τῶν νέων Πλατωνικῶν φιλοσόφων, ἥκιμασε δὲ κατὰ τὴν πέμπτην
ἀπὸ Χριστοῦ ἔκατοντα ετηρίδα· ἀλλὰ πάνυ ἀμφίβολον, διὸ δὲ γράψας τὸ
σοφὸν ὑπόμνημα εἰς τὰ χρυσᾶ ἔπη τῶν Πυθαγορείων εἶναι δὲ 'Ιεροκλῆς
τῶν 'Αστείων, εἰ καὶ δὲ Κοραῆς φαίνεται πως ἀποκλίνων πρὸς ταύτην
τὴν γνώμην. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, δὲ συγγραφεὺς τῶν 'Αστείων εἶναι
οὐχὶ δὲ φιλόσοφος 'Ιεροκλῆς, ἀλλ' ἔτερος 'Ιεροκλῆς γραμματικὸς, ἵσως
δὲ γράψας τὸν Συνέχδημον. Καθ' ὑπερβολὴν ἀνεπιεικῶς κρίνει δὲ Κοραῆς
τὴν γέαν πλατωνικὴν φιλοσοφίαν, ἢν ἀποκαλεῖ «ὑποχονδριακὴν» «μῆγμα
τερατῶδες πολλῶν δογμάτων» «τερατώδη φιλοσοφίαν». Βεβαίως δὲ φι-
λοσοφικὴ αὕτη αἵρεσις ἔχει πλεῖστα δσα παράδοξα, ἀλλὰ εἶναι ἀναγ-
τιρρήγτως τὸ ဉστατον πτερύγισμα τῆς ἐλληνικῆς διανοίας, ἐν τῇ ἴδιορ-
ρύθμῳ αὐτῆς φανερώσει. 'Ο ἀληθῆς ἀρχηγέτης τῆς γέας πλατωνικῆς
φιλοσοφίας, ἥτο ἀνὴρ μεγαλορυθμός τατος. «Αἱ «'Εννεάδες» τοῦ Πλωτίνου
(λέγει δὲ Κοραῆς) ἐτυπώθησαν μίαν μόνην φορὰν (ἐν ἔτει 1580), ἀφοῦ
εὑρέθη δὲ τυπογραφία, καὶ κοιμῶνται εἰς τὴν σκόνιν τῶν βιβλιοθηκῶν».
'Αλλ' ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις αἱ 'Εννεάδες ηύμοιρησαν τριῶν διαφό-
ρων ἔκδοτῶν, Κίρχωφ, Μυλλέρου καὶ Φόλκμαν, καὶ οὐ μόνον τρίς ἐτυπώ-
θησαν ἀλλὰ καὶ μετεφράσθησαν καὶ πολλαχῶς ἡρμηγεύθησαν, οὐκ δλίγαι δὲ
εἶναι αἱ μέχρι τοῦδε ἔκδοθεῖσαι μεγάλαι τε καὶ μικραὶ διατριβαὶ περὶ
τῆς γέας πλατωνικῆς αἵρεσεως, καὶ μάλιστα περὶ τῆς φιλοσοφίας τοῦ
καλοῦ παρὰ Πλωτίνῳ. 'Αλλὰ πλὴν τοῦ Πλωτίνου, καὶ ὁ Πορφύριος
καὶ δὲ 'Ιάμβλιχος δὲν εἶναι εὐκαταφρόνητοι. Τὸ ἀριστον τοῦ πονηματίου
τμῆμα εἶναι τὸ περὶ σχολαστικῶν. «Σχολαστικὸς κυρίως ἐσήμαινε
τὸν διατριβοντα εἰς τὰ σχολεῖα χάριν παιδείας, καὶ ἥτο συνώνυμον τοῦ
παλαιοτέρου σχολαστὴς ἢ μαθητὴς. Καὶ ἐπειδὴ οἱ παιδευόμενοι
εἰς τὰ σχολεῖα ὑποθέτονται φίλοι τῶν λόγων, ἐκατάντησε τὸ «σχολα-
στικὸς» νὰ σημαίνῃ τὸ «λόγιος» ἢ κοινότερον «γραμματισμένος». 'Αλλ'

οί λόγιοι, ώστε τὸ φανερόνει τόνομα, ὡνομάσθησαν οὕτω καὶ δι' αὐτὸν
ἀκόμη τὸν προφορικὸν λόγον, διέτι παρὰ τοὺς ἄλλους εὐκολώτερον αὐτὸν
καὶ εὐφραδέστερον ἐχφράζουν τῆς ψυχῆς των τὰ νοήματα. Ἐκ τούτου τὸ
«σχολαστικὸς» ἐγένετο συνώνυμον τοῦ «ῥήτωρ». Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ ῥητο-
ρικὴ δύναμις τοῦ λόγου χρησιμεύει πολὺ εἰς τὰ κριτογήματα, ἔφθασε
τὸ «σχολαστικὸς» νὰ σημαίνῃ καὶ τὸν δικολόγον ἢ δικηγόρον. Ὁ εἰς
τοῦ Ἰουστινιανοῦ τοὺς χρόνους ἀκμάσας ἴστορικὸς Ἀγαθίας ἐπονομάζεται
σχολαστικὸς καὶ τοῦτο σημαίνει ὅτι ἡτο εἰς τὰ κριτήρια δικολόγος.
Ἄπο τοὺς δικολόγους ἐπέρχεται τόνομα καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς κριτὰς, ἤγειν
ἡγειν ἔγινε συνώνυμον τοῦ «δικαστῆς» “Οτι τὸ «σχολαστικὸς» ἡτο
συνώνυμον τοῦ «δικαστῆς» εἰκάζει δὲ Σουικῆρος ἐν τῷ «Ἐκκλησιαστικῷ
Θησαυρῷ» ἄλλ' ἡ εἰκασία αὗτη εἶναι ὅλως ἀστήρικτος, οὐδεμίᾳ δὲ ὑ-
πάρχει ῥητή μαρτυρία ὅτι οἱ δικασταὶ ωνομάζοντο σχολαστικοί.
Παρακατών διαγράφει δὲ Κοραῆς χαρίσσαν καὶ τερπνὴν εἰκόνα τοῦ
σχολαστικοῦ ἢ σχολαϊσμοῦ ἢ σχολαστικισμοῦ (pédantisme) ἐπιλέγων ὅτι
ὁ κακοήθης καὶ πάσης φιλοκαλίας ἄμοιρος λόγιος δύναται νὰ δύομασθη
ἔλληνιστὶ «σχολαλώπηξ» κατὰ τὸ Schulfuchs τῶν Γερμανῶν. Ὁ ἰσχυ-
ρισμὸς τοῦ Κοραῆ ὅτι τὸ «σχολαστικὸν» (οὕτω μεταφράζει τὸ «pédan-
tisme» ἀπορρίπτων τὸ «σχολαστικόν» ἀνθ' οὗ χρῆται ἄλλοθι τῇ λέξει
«σχολαϊσμὸς») «ἀνέλαμψε τὴν τρίτην ἐκατονταετηρίδα μ.' αὐτὰ σχεδὸν
τοῦ Νεοπλατωνισμοῦ τὰ γενέθλια» εἶναι παρακεινδυνευμένος, ἄλλως τε
καὶ διότι οἱ σχολαστικοὶ ἦνθουν καὶ πολλῷ πρότερον. Ὁ Κοραῆς δια-
κωμῳδῶν τοὺς σχολαστικοὺς, ὑπαινίσσεται ἵδιως τοὺς ἀνιδίμους διδασκά-
λους Νεόφυτον Δούκαν καὶ τὸν ἐκ Φιλιππουπόλεως Ἀγαστάσιον Γεωρ-
γιάδην Λευκίαν, πρὸς τοὺς περιηλθεῖς κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους εἰς ἔ-
ριδας. Ἅλλ' ὁ Δούκας καὶ ὁ Λευκίας, συγχρινόμενοι πρὸς τοὺς δια-
βοήτους παρ' ἄλλοις λαοῖς σχολαστικοὺς, ἥσαν ἀληθῶς λόγιοι καὶ ἀλη-
θῶς φιλοπάτριδες καθηγηταί. Ὁ ιταλὸς καθηγητὴς Γράφ (γερμανὸς τὸ
γένος) δ τῷ 1866 ἀξιόλογον γράψας διετριβὴν περὶ τῶν Ἰταλῶν σχο-
λαστικῶν, ἀποδεικνύει πολλῷ τοῦ Κοραῆ ἐμφαντικώτερον, διπόσον ἔβλαψε
τὰ γράμματα καθόλου δὲ ὑπερφίαλος ζῆλος τῶν ἐραστῶν τούτων τῆς
ἐπιπολαίου καὶ ψευδοῦς παιδείας. Εὐφυέστατα δὲ ἔχαρακτήρισε τοὺς
σχολαστικοὺς, δὲ δύομαστὸς φιλόσοφος Ἐλβέτιος, εἰπὼν ὅτι πασῶν τῶν
μωριῶν ἡ μᾶλλον δυσθεράπευτος εἶναι ἡ κτηθεῖσα ἐκ μακρᾶς μελέτης·
ὅ σχολαστικὸς φαίνεται φιλόποιος ἄμα καὶ φιλομαθῆς, ἀλλ' ὅλη αὐτοῦ ἡ σοφία
συγίσταται εἰς τὴν λατρείαν τῶν ξηρῶν καὶ τῶν ἀπεκρυσταλλούντων τὸν νοῦν

γραμματικῶν τύπων· ὁ σχολαστικὸς εἶναι ἐν πᾶσι δοῦλος τῆς γραμματικῆς, ήν δὲ κατ' ἐπίφασιν γινώσκει· κατ' αὐτὸν, οἱ λεγόμενοι «Ἀδώνιδος Κῆποι» εἶναι ἐν γρηγορίῳ ἀσυγκρίτῳ τῷ λόγῳ εὐανθέστερον τῆς Ἐδέμ· ὁ ἐπινοήσας τὴν στίξιν εἶναι μεγαλοφυέστερος τοῦ δημιουργῆσαντος τὸν κόσμον· εἰς μόνος γραμματικὸς κανὼν ἵσοφαρίζει πρὸς πάσας τὰς Ἱερὰς βίβλους καὶ αὐτὸς δὲ ὁ ἀπόστολος Παῦλος εἶναι αὐτόχρημα νήπιον συγχρινόμενος πρὸς Διογύσιον τὸν Θρᾷκα, τὸν πρῶτον τῆς τεχνολογίας εἰσηγητήν. Χάριν τῆς γραμματικῆς παραδόσεως, οὐχὶ τῆς γονίμου ἀλλὰ τῆς κενῆς παραδόσεως, ἐπιτρέπεται αὐτῷ νὰ παραβαίνῃ πάντας τοὺς κανόνας τῆς διανοήσεως καὶ πάντα τὰ παραγγέλματα τοῦ δρθίου λόγου καὶ τοῦ κοινοῦ γοῦ, καθιστάμενος τοῖς πᾶσι παγνιον. Ἰταλός τις συγγραφεὺς διηγεῖται ὅτι μιᾳ τῶν ἡμερῶν οἱ ἐν τῷ Παρνασῷ διαιτῶμενοι σχολαστικοὶ διεφώνησαν ἀλλήλοις, ὃν τὸ consumptum ἔδει νὰ γραφῇ μετὰ ἣ χωρὶς τοῦ ρ· ἡ διάστασις ἐγένετο πρόξενος σφοδροτάτων διαπληκτισμῶν, ἐπὶ τέλους δὲ ὁ Ἀπόλλων, χαλεπῶς φέρων τὴν σχολαστικὴν δχλαγωγίαν, παρεσκευάζετο νὰ ἀποδιώξῃ τοὺς ἐρίζοντας, δπότε προσῆλθεν ὁ Κικέρων καὶ δι' ἴκεσιῶν κατώρθωσε νὰ ἔξευμενίσῃ τὸν παρωργισμένον θεόν. "Οσα λέγει ὁ Κοραῆς περὶ τῶν σχολαστικῶν δὲν ἀρμόζουσιν ἐπὶ τῶν Ἑλλήνων μόνων, διότι καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις λαοῖς οὐδὲν ἥτιον ἢ ἐν τοῖς "Ἑλλησιν ἐπεπόλασεν δλίγον ἢ πολὺ ἢ σχολαστικότης. Κατὰ τὸν Κοραῆν, τὸ facetus (οὗ παράγωγον τὸ facetia = ἀστειότης), «εἶναι τῆς αὐτῆς παραγωγῆς καὶ συγγενείας ὄνομα μὲ τὸ Factiste ἢ Factiste, τὸ ὄποιον εἰς τὴν ἀρχαιοτέραν τῷ Γάλλων γλῶσσαν ἐσήμαινε τὸν ποιητὴν, πρὸς διάκρισιν τοῦ πεζογράφου». Οἱ καθ' ἡμᾶς γλωσσολόγοι ἄλλως ἀποφαίνονται, ἀρχούμενοι δὲ παραπέμποντες εἰς ὅσα γράφει ὁ καθηγητὴς Λέων Μάυερ περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς σημασίας τοῦ Facetia ἐν τῷ δγδόῳ τόμῳ τῆς Zeitschrift für Vergleichende Sprachforschung. Ἐν τῇ ἀπαριθμήσει τῶν παλαιοτέρων ἐκδόσεων ὁ Κοραῆς δὲν εἶναι ἀκριβής, τὸ δὴ χειρὸν ἡγγόνει ὅτι τῷ 1768 ὁ δλλαγδὸς De Rhoer ἔξεδωκε 66 ἀστεῖα ἐκ τοῦ Οὐοσσικοῦ κώδικος· ὑπογραμμὸν τῆς ἰδίας ἐκδόσεως ἔθετο ὁ Κοραῆς τὴν τοῦ Σχιερίου (1750)· εἰς τὸ κείμενον ὑποσυνήψε «γραικικὴν καὶ γαλλικὴν μετάφρασιν» ὡς ἐφόλκιον δὲ προσέθηκε καὶ ἔτερα ἀστεῖα, «ἀπὸ Ιταλικὴν ἀστείων συλλογὴν» καὶ τινας βραχείας σημειώσεις. Ἄλλ' ἥδη ἐγένοντο δύο ἐκδόσεις ἀσυγκρίτῳ τῷ λόγῳ πληρέστεραι, ἡ τοῦ Boissonade μετά τινων μελετῶν Γεωργίου τοῦ Παχυμέρους (1848) καὶ ἡ τοῦ "Ἐβεργκρόδ (1869).